

Nederlands Dagblad, zaterdag 21 oktober 2023

Bas Ragas ging met predikant Ad van Nieuwpoort op reis door de Bijbel: 'Ik vind het een toverboek'

INTERVIEW Bijbelverhalen nodigen mensen uit hun persoonlijke verhaal te delen. Dat merken auteurs Bas Ragas en Ad van Nieuwpoort wanneer ze in gesprek gaan over de Bijbel. 'Het zijn geen heldenverhalen. Jakob, Jozef, David - ze zijn geen helden, maar mensen net als wij.'

Bas Ragas en Ad van Nieuwpoort: 'De Bijbel geeft geen antwoorden, maar stelt vragen. En zegt daarmee: het is oké om vragen te stellen. Het is oké om twijfels te hebben, want dat maakt ons mens.'

beeld Gregor Servais

DEN HAAG

‘Ik vind de Bijbel een toverboek. Je moet wel de toverformules begrijpen om het wonder te laten gebeuren’, zegt schrijver en theatermaker Bas Ragas. ‘Ik noem het een toverboek, omdat er iets bijzonders gebeurt als je de verhalen samen leest en deelt. Precies op het moment dat je denkt dat je het begrijpt, is het weer weg. De Bijbel heeft iets ongrijpbaars.’

‘De verhalen zijn toegankelijk, maar je moet ze ontdoen van het stof dat erop ligt’, verklaart Ad van Nieuwpoort, predikant van de protestantse Duinzichtkerk in Den Haag.

Hij heeft Ragas als reisleader meegenomen op ontdekkingsstocht door de Bijbel. Vier jaar lang hebben ze verhalen over onder anderen Mozes, Job en David uitgespit. Ze doken diep in de waarde van Pasen en Kerst. En onderzochten de betekenis van woorden. Ragas heeft zijn zoektocht en vondsten opgetekend in het boek [*Jezus, waarom?*](#).

Een centrale vraag in de Bijbel is volgens jullie: wat heeft een mens nodig om mens te worden? Hoe beantwoorden jullie die vraag?

Ragas: ‘Voor mij gaat deze vraag over menselijkheid. Dat je compassie voor een ander hebt, het leven met elkaar deelt en twijfel toelaat. Menselijk zijn is eng, want het betekent dat je je moet openstellen voor bijvoorbeeld twijfel.’

Van Nieuwpoort: ‘Als je vraagt wat een mens nodig heeft, dan is het liefde. Een mens heeft een ander nodig die zich over hem ontfermt. In het bijbelboek Genesis wordt de mens ‘stof van de akker’ genoemd. Hij is sterfelijk en uit zichzelf nergens toe in staat. Maar dan is er iemand die zich over hem ontfermt en zijn levensadem in de neusgaten van de mens blaast. Dan wordt een mens pas een levend wezen. Van die liefdesadem komen wij. De kunst is om de liefde ruimte te geven in je leven, zodat

je daardoor een medemens kan worden. Wat een mens nodig heeft om mens te worden, is een ander mens.'

Ragas: 'Onze gesprekken over de Bijbel en ons boek gingen precies op deze manier. Ik vertaal een vraag één-op-één naar het mens-zijn. En Ad denkt vanuit de theologie en de context van de Bijbel. Vervolgens filosoferen we samen over een tekst.'

Ik denk dat jullie antwoorden elkaar aanvullen. Een mens heeft liefde nodig en liefde wordt vermenigvuldigd als je menselijk bent.

Ragas: 'Ja, dan groeit er iets.'

Van Nieuwpoort: 'Op momenten dat een ieder zich afvraagt: waar kom ik eigenlijk vandaan? Dan hoop ik dat je weet dat je bij iemand vandaan komt die je heeft liefgehad.'

Ragas: 'Als je die liefde durft toe te laten.'

Van Nieuwpoort: 'De Bijbel is geschreven tegen de wereld van het zogenaamde heidendom, waar het ging om de eenzame held die het in zijn eentje moest zien te redden. Eigenlijk een beetje de neoliberale held die we vandaag de dag nog steeds tegenkomen. De Bijbel zet daar een ander verhaal tegenover. In het Bijbelverhaal is de mens een relationeel wezen, iemand die pas 'ik' kan zeggen als een ander hem een 'jij' toeroept.

Psychiater Dirk de Wachter beschrijft dat mooi. Hij zegt: Eigenlijk leeft een mens pas in het aangezicht van een ander. Dat kan aangezicht met een kleine letter zijn, maar in de Bijbel is dat vaak met een hoofdletter. Er ontstaat dus een probleem als we de ander níet willen zien. Kaïn wil zijn broeder bijvoorbeeld niet zien. Als dat gebeurt dan stort het zaakje in. Dat zie je nu ook in Israël en de Gazastrook.'

Dan die titel *Jezus, waarom?* Waarom deze vraag?

Ragas: ‘Als ik de boektitel met mensen deel, moeten ze een beetje grinniken. Ook mensen die een aversie of een afwachtende houding tegenover het christendom hebben. Ik denk dat je met humor en een kwinkslag mensen aan het denken kunt zetten. Natuurlijk hoef je niet om alles te lachen, maar het leven is niet alleen maar donker en zwaar. Zo sta ik in ieder geval niet in het leven. Ik houd wel van een flauwe grap. Tegelijkertijd was het oprecht mijn vraag: Waarom Jezus? Waarom is het niet Abraham of David? Wat maakt het christendom anders dan andere religies?’

Van Nieuwpoort: ‘Jezus is natuurlijk niet hetzelfde als het christendom.’

Ragas, met een scheut ironie: ‘Nee, nee zeker niet. Goed dat je erbij zit, Ad.’

Heb je een antwoord gevonden?

Ragas: ‘Jazeker. Ik ken veel generatiegenoten die weinig met de Bijbel of het christelijk geloof hebben. Zij weten niet dat Jezus een Joodse man was en dat de schrijvers van de Bijbel ook Joods waren. In de periode van Jezus is iets bijzonders gebeurd waardoor er boeken zijn geschreven die nog altijd immens relevant zijn. Al die verhalen uit het Nieuwe Testament refereren aan het Oude Testament. Ik vind dat fantastisch.

Dan lees je over Jezus die het brood deelt en vermenigvuldigt. Op zo'n moment moet je beseffen dat het verhaal teruggrijpt op het Oude Testament. Vijf broden worden twaalf volle manden brood. Ad legde me uit dat het niet draait om vijf fysieke broden: het gaat over de Thora, de eerste vijf boeken van het Oude Testament. De twaalf manden staan symbool voor de twaalf stammen van Israël, met andere woorden: je kunt het verdelen

onder elk mens. Dus als je de Thora leest, kan je het verdelen onder iedereen ter wereld. Zo wordt het Woord van God – het leven – vermenigvuldigd. Je deelt het met elkaar.

‘Jezus staat niet op zichzelf, dat is belangrijk om te weten. Hij opent als het ware de Bijbel.’

Of je leest het verhaal van de Emmaüsgangers die Jezus niet herkennen. Jezus breekt het brood en dan herkennen ze hem. Als jij niet weet dat het breken van het brood in het Oude Testament wordt gezien als het openleggen van de Thora – het samenlezen van de verhalen – dan begrijp je de essentie van zo’n verhaal niet.

Het fascineert mij dat Jezus veel in metaforen praat. De discipelen stellen vragen als: waarom ga je eten met een Samaritaan of waarom neem je het voor hem op? Jezus antwoordt niet door te zeggen dat die persoon het ook moeilijk heeft. Nee, Hij komt met vertellingen over de verloren zoon, het verloren schaap of de verloren penning. Als je die verhaaltechniek herkent, zie je het terug in het Oude Testament. Dan begrijp je dat het een verhaal is met één lijn.’

Ad, hoe kijkt u naar de wisselwerking tussen het Oude en Nieuwe Testament?

Van Nieuwpoort: ‘Jezus staat niet op zichzelf, dat is belangrijk om te weten. Hij opent als het ware de Bijbel. Jezus doet niet anders dan de Tenach, de Hebreeuwse Bijbel, uitleggen. Dat doet Hij niet alleen met woorden, maar met zijn hele leven. Hij gaat zelf kopje onder, net als het Israëliësche volk door de Rietzee. Hij verblijft veertig dagen in de woestijn, zoals het volk veertig jaar door de woestijn trok.

Je zou kunnen zeggen dat Hij de hele gang naar het Nieuwe Testament uitlegt in wát Hij doet. Dat wordt in de kerk vaak niet gezien, of platgeslagen. Voor mij is het Nieuwe Testament de gebruiksaanwijzing van het Oude. Jezus legt het Oude Testament uit als boek van bevrijding. Precies zoals ook zijn naam Jezus betekent: Hij die bevrijdt.

Bas noemt terecht de Emmaüsgangers. Op het moment dat zij de draad kwijt zijn, begint Jezus te vertellen over Mozes en de profeten. Het christelijk geloof is dus een lerende traditie.

Deze tijd heeft enorme behoefte aan herbronning. Mensen weten niet meer wat hun wortels zijn. Waar leef je voor? Waar kom je uit voort? Wie ben je? Er is een zeer rijke bron die al meer dan twintig eeuwen met ons meereist, waarin die vragen de centrale thema's zijn. Zo kunnen we mensen hopelijk helpen weer een beetje grond onder hun voeten te krijgen.'

Wat voegt het begrijpen van de Bijbel toe aan onze samenleving?

Ragas: 'Ik merk dat de verhalen een uitnodiging zijn om eerlijk naar je eigen leven te kijken. Ze bieden herkenning en troost. De verhalen zetten aan tot een gesprek. In mijn omgeving zijn veel mensen niet religieus. Als ik hen vertel over het boek ontstaan er bijzondere gesprekken.

Laatst dineerde ik met twee vrienden. Een van hen is erg succesvol, een enthousiaste kerel, stralend van energie en veel charisma. Op een gegeven moment ging het gesprek een laag dieper toen ik vertelde over de bijbelse verhalen. Mijn vriend zei hoe immens ongelukkig hij is. Hij zei dingen die hij nooit eerder heeft uitgesproken. Dan gaan de gesprekken niet meer over oppervlakkigheden, maar over de essentie van het leven. Het verhaal van de Bijbel is een uitnodiging voor mensen om hun eigen verhaal te doen.'

Van Nieuwpoort: 'Waar heb je dat nog? We houden allemaal maskers naar elkaar op. We proberen onze rol goed te spelen. Maar er is een verhaal wat de maskers wegtrekt en ruimte geeft – zonder oordeel – om kwetsbaar te worden.'

Ragas: 'Onze maatschappij gaat over produceren, consumeren en communiceren. Het zijn allemaal economisch gedreven impulsen en we zijn er 24/7 mee bezig. De menselijke maat daarin is totaal irrelevant.'

Van Nieuwpoort: 'Van de week had ik een groep CEO's uit het bedrijfsleven te gast. Ik vertelde hen het verhaal over de uittocht. Niemand had enig idee waarover ik het had. Het lijkt wel of een generatie opgroeit zonder enige kennis van de Bijbel. Na afloop kwam een man naar mij toe. Hij zei: dat hele uittochtverhaal, dat is mijn verhaal. Voordat hij de kerk binnenstapte had hij er nog nooit van gehoord en na afloop concludeerde hij dat het over hem gaat. Ik vind dat fantastisch. De verhalen uit de Bijbel gaan over mensenlevens.'

Ragas: 'Ze raken aan de grote vragen van vandaag. Ze gaan over menselijkheid. In de theatervoorstelling *In Gods Naam* heb ik het op een gegeven moment over de verloren zoon. Dan zegt mijn tegenspeelster: 'En? Gaat de oudste zoon het huis binnen?' Ik reageer dan: 'Nou, dat vertelt het verhaal niet. Als je een gelukkig einde wil, moet je Disney kijken.' Dat is precies wat ik nou zo leuk vind aan de Bijbel: de Bijbel geeft geen antwoorden. Nee, de Bijbel stelt vragen. En zegt daarmee: het is oké om vragen te stellen. Het is oké om twijfels te hebben, want dat maakt ons mens.'

Van Nieuwpoort: 'Het verhaal van de verloren zoon kijkt de lezer aan. Misschien ben je wel de oudste zoon, of de jongste, of de vader.'

Ragas: ‘Het zijn ook geen heldenverhalen. Jakob, Jozef, David. Ze zijn geen helden. Zelfs de man of vrouw waar je tegen opkijkt is menselijk. Het gaat erom dat je de menselijkheid altijd bij de ander probeert te blijven zien. In Nederland hebben we een cancelcultuur – eigenlijk is het een angstcultuur. Het liefst onthoofden we elkaar op het sociale mediaplein. Dat doet me denken aan mijn jeugd waarin de hele groep tegen Pietje was. Als iemand het dan voor Pietje opnam, was de hele groep tegen die persoon. De Bijbel roept ons juist op om elkaar te zien.’

Wat ik mooi vind aan Jezus is dat Hij over grenzen heen mensen ziet en opzoekt.

Ragas: ‘De Farizeeën kunnen zich daar helemaal niet in vinden. Zij zijn de koningen van de cancelcultuur. En ze zitten overal in de maatschappij, ook in de kerk.’

‘Wij zijn dat natuurlijk niet, hè’, grapt Van Nieuwpoort tussendoor. ‘We zijn denk ik de enige twee in het land die niet zo zijn.’ Ragas (ironisch): ‘Neehee Ad, en ik al helemaal niet.’

Jullie gaan geregeld in gesprek met mensen die niet geloven in God of anders geloven. Dat kan spannend zijn, hoe doen jullie dat?

Ragas: ‘Ik ben gelukkig niet zo snel bang. Dat is het voordeel. Omdat ik niet bang ben, nodig ik anderen uit om niet bang te zijn. Nelson Mandela zei in 1994 in zijn inaugurele rede: We zijn eerder bang om groot te zijn dan klein. Ik denk dan: wees niet bang om groot te zijn, want daarmee hoef je een ander niet klein te maken. Als jij open durft te zijn over je menselijkheid, nodig je een ander uit dat ook te zijn. Volgens mij is de kernboodschap van de Bijbel: wees niet bang. We moeten gewoon niet zo bang zijn. Het leven is veel te kort om je door angst te laten tegenhouden.’